

1940

WOII

1945

Onderduikfamilies in Vaassen

Op 10 mei 1940 bezet Nazi-Duitsland het neutrale Nederland.

In juli 1940 volgen de eerste maatregelen tegen onze Joodse landgenoten.

In de loop van de tijd worden de volgende maatregelen getroffen.

- **Ontneming van staatsburgerschap.**
- **Niet mogen bekleden van openbare ambten.**
- **Uitsluiting van Joden van onderwijs en banen.**
- **Verlies van stemrecht.**
- **Verbod op huwelijken en seksuele contacten tussen Joden en niet-Joden.**
- **In beslag name van Joodse bezittingen.**
- **Het verplicht dragen van de Jodenster.**
- **In de persoonsbewijzen werd de letter "J" vermeld.**

Vanaf zomer 1942 beginnen de deportaties van de Joden via kamp Westerbork naar de vernietigingskampen in Duitsland en Polen.

Om aan deze deportatie te ontkomen duiken veel Joodse mensen onder. De schatting is dat zo'n 28.000 Joden zijn ondergedoken in Nederland. Hiervan zijn circa 12.000 opgepakt door de Duitsers en met voorrang naar de vernietigingskampen gedeporteerd.

Op de Veluwe bieden veel families, met gevaar voor eigen leven, onderdak aan onze Joodse medeburgers.

Hieronder staan een aantal Vaassense families waarvan we weten dat zij Joodse onderduikers in huis hebben gehad.

Waarschijnlijk zijn er meer families geweest die onderduikers in huis hebben gehad. Daarvan kennen we de verhalen tot nu toe nog niet.

Heeft u daarover informatie dan horen we die graag van u.

U kunt uw informatie mailen naar info.brokenwings@gmail.com

Familie Broeders, wonende aan de Kerkenkamp H 227

Pieter en Swaantje Broeder woonden tijdens de oorlog met hun dochter Anneke in Vaassen. Ze hadden nog twee dochters, Riek en Netta, die niet meer thuis woonden. Hun zoons Joop en Jos waren ondergedoken. Hun oudste zoon Pieter kwam in 1942 om het leven aan boord van een Britse onderzeeër. Piet en Swaantje waren goed op de hoogte van de jodenvervolging omdat hun dochter Netta getrouwd was met een joodse man, Benjamin (Benni) Gosschalk. In juni 1943 hielpen Pieter en Swaantje bij het vinden van een veilige schuilplaats voor Benni. Ook assisteerden zij Benni's ouders, Jule en Aaltje, en zijn broer Mozes (Max), die voortdurend onder de dreiging van deportatie leefden. De Broeders hebben hen meerdere malen in hun huis ondergebracht. Begin 1943 vonden Pieter en Swaantje een veilige schuilplaats voor Bert Gosschalk (de neef van Benni) en zijn vrouw Doris van Blankenstein. Ze bleven een paar maanden en daarna vonden de Broeders een schuilplaats bij een gezin in Vaassen en voorzagen ze regelmatig van bonkaarten. Vier maanden later regelden Pieter en Swaantje dat het voortvluchtige echtpaar onder een fictieve naam een klein huisje in een bos bij Epe zou betrekken. Pieter en Swaantje bleven de Gosschalks helpen, ook toen Bert eind 1944 difterie kreeg. Ook had Doris Gosschalks toen een moeilijke zwangerschap. In februari 1945 werden Bert en Doris gearresteerd en naar Westerbork gestuurd, waar ze in april 1945 werden bevrijd. Twee maanden later werd hun eerste kind geboren.

In 1943 vroeg een kennis uit Epe aan de Broeders om Rosette (Roty) Salomons, een vijfjarig Joods meisje uit Haarlem, Noord-Holland, onder te brengen. Hoewel het haar verboden werd naar buiten te gaan, was haar verblijf bij de familie Broeders toch aangenaam. Toen Roty's moeder haar na de oorlog kwam halen, vond Roty het erg moeilijk om afscheid te nemen van Pieter en Swaantje. In september 1944 kregen Pieter en Swaantje noig een verzoek om een Jood te verbergen, dit keer van hun dominee. Hij vroeg hen Coenraad Coster, die gedwongen was zijn vorige" onderkomen te verlaten, te verbergen. Pieter en Swaantje gingen akkoord en Coenraad bleef tot de bevrijding bij hen. Tijdens zijn onderduikperiode in hun huis ging Coenraad vaak naar het nabijgelegen bos om zijn vrouw Bertha en zoon Theo te ontmoeten, die bij de familie van Beek* ondergedoken zaten. Na de oorlog bleven de Broeders bevriend met de mensen die ze hadden geholpen. Op 18 februari 1982 erkende Yad Vashem Pieter Cornelis Adrianus Broeders en zijn vrouw Swaantje Broeders als "Rechtvaardigen onder de Volkeren".

Familie de Wilde Vaassen.

In 1944 hadden Hendrik en Derkje de Wilde een boerderij in Vaassen. Hun dochter Geertje had een vriend, Joop Broeders, wiens familie een Joods meisje verborgen hield, de zesjarige Rosette (Roty) Salomons uit Haarlem, Noord-Holland. Toen het voor Roty niet meer veilig was om bij dit gezin te blijven, vroeg Geertje aan haar ouders of ze het meisje even wilden verstoppen. Hendrik en Derkje waren het daarmee eens. Daarna verbleef het meisje, als de nood aan de man kwam, een tijdje op boerderij De Wilde. Toen de kust vrij was, keerde ze terug naar de familie Broeders.

Op 18 februari 1982 erkende Yad Vashem Hendrik de Wilde en zijn vrouw Derkje de Wilde-Brinkman als "Rechtvaardige onder de Volkeren".

Familie Zweers, boerderij "de Wulfte" Wulfterweg 11 (I8).

Jan Zweers verbergt, na bemiddeling van dominee van Deelen, Maurice(Theo) Koster. In de herfst van 1942 komt de dan 14 jarige Theo vanuit Amsterdam naar Vaassen. Hij blijft drie maanden op de boerderij totdat Jan Zweers een aanrijding heeft met de melkrijder J. van N., ook uit het Vaassensebroek. Deze dreigt Zweers **aan** te geven als iemand die Joden onderdak biedt als hij de schade niet vergoedt. Jan Zweers schakelt direct ds. Van Deelen in. Die verhuist Theo naar een nieuw adres en dat is maar goed ook. Op 28 januari 1943 doet de politie huiszoeking bij de familie Zweers. Uiteraard treffen ze geen Joden aan. Op Theo's nieuwe adres aan de Kosterstraat in Vaassen wonen Barend van Beek, hoofd van de Christelijke school en zijn vrouw Suus.

Boerderij de "Wulfte" Wulfterweg 11

Familie van Beek, Kosterstraat.

Barend Hendrik van Beek en Suzanne Helena van der Paauw hadden al voor Maurice(Theo Koster) een joods meisje in huis. Maurice Coster bleef tot de bevrijding bij het kinderloze echtpaar van Beek. Aanvankelijk maakte de vader van Maurice geld over naar de Van Beeks, maar dit werd al snel onmogelijk. Barend van Beek was directeur van de Christelijke school aan de Kosterstraat in Vaassen. In november 1942 werd Maurice, onder de naam Theo, ingeschreven op de middelbare school in Apeldoorn. Mensen kregen te horen dat hij de neef van Van Beek was en dat hij zelfs op zondag met Barend en Suzanne naar de kerk ging. Maurice kreeg van de van Beeks alles wat hij nodig had, inclusief kleding en zakgeld. In september 1944 voegde Maurice's moeder Bertha Coster-Seyffers zich bij hem op de van Beeks'. Ze bleef er tot mei 1945. De vader van Maurice verbleef twee weken bij de van Beeks, maar hield zich het grootste deel van de oorlog schuil in Vaassen bij de fam. Broeders. Tegen het einde van de oorlog nam de Nederlandse SS de Christelijke school in beslag en vorderde ook een deel van het huis van Van Beeks ten behoeve van Einkwartierung. Na de oorlog onderhielden de van Beeks en de Costers een warme relatie, ook nadat Maurice in 1955 naar Israël emigreerde. Maurice nodigde zijn redders uit de oorlog uit om hem daar in 1969 te bezoeken.

Maurice(Theo) Coster beschrijft zijn belevenissen in het boek "Klasgenoten van Anne Frank"

Barend en Suus van Beek.

Op 10 september 1969 erkende Yad Vashem Barend Hendrik van Beek en zijn vrouw Suzanne Helena van Beek-van der Paauw als “Rechtvaardigen onder de Volkeren”.

Onderstaand het verhaal van de fam. Coster- Seyffers

Als Berthe Rosette Brandeis in 2012 de brieven uit de onderduiktijd van haar moeder Freddy in handen krijgt, stuit ze op verhalen die ze nooit eerder heeft gehoord. Haar moeder praatte niet graag over de oorlog en had haar weinig verteld. Nadat ze ook van de familie Voorhoeve brieven uit de onderduik van haar grootouders (Coenraad Coster en Bertha Coster-Seyffer) krijgt, worden de contouren van het leven van haar moeder, oom en grootouders langzaam duidelijk.

De familie Coster voor de onderduik

De Joodse Freddy Coster (geboren in 1925) woont met haar ouders en jongere broertje Theo in Amsterdam. Ze zit in de klas bij Margot Frank (de zus van Anne Frank).

Een versje van Margot in haar poesiealbum en een schoolfoto zijn daar nog getuigen van.

Vader Coster heeft een drukkerij en als deze door de Duitsers in beslag wordt genomen (zoals bij alle Joodse ondernemers gebeurt), breekt hij via een dakraam bij zichzelf in. Hij neemt al het papier mee en brengt het naar een bevriende winkelier. Een bekende drukker van vader Coster haalt het daar weer op om de klanten van vader Coster te blijven bedienen.

In 1941 moet iedereen van de bezetter een persoonsbewijs aanvragen. De oom van Freddy Coster, Léon Seyffers in Brussel, raadt zijn zus en zwager aan om niet op te geven dat ze Joods zijn. "Laat ze dat maar zelf uitzoeken". De Duitsers maken een fout en op de persoonsbewijzen van Freddy en haar broer Theo staat geen J.

Freddy is verloofd met Raph (Raphaël Leefsma), die ook met zijn ouders en jongere broer in Amsterdam woont.

Ds. Hendrik Cornelis Jacobus van Deelen uit Vaassen schiet de Amsterdamse Joden te hulp. Hij is predikant van de Hervormde Kerk in Vaassen en is erg begaan met het lot van Joodse medeburgers in bezet Nederland. Hij zoekt actief onderduikplaatsen voor de familie in Vaassen en omgeving. Daarmee wil hij ze behoeden voor deportatie naar de concentratiekampen.

Freddy als non

Raph(Raphaël Leefsma

De onderduik van Maurice (Theo) Coster.

Het verhaal van Theo Coster wordt beschreven bij de fam. Zweers en fam. Van Beek.

De onderduik van Bertha Coster-Seyffers en Coenraad Coster

De Belgische Bertha Coster-Seyffers en haar man Coenraad duiken onder bij Otto en Bep Voorhoeve in Hattem in " Villa Windekind", Oranje Nassaulaan C 230 (nu nr. 11). Toen het daar te gevaarlijk werd moesten ze elders worden ondergebracht.

Coenraad Coster had een drukkerij in Amsterdam. De vader van Otto Voorhoeve had een drukkerij in Zwolle.

Bep Voorhoeve- de Beus
met dochter Lique(Liesbeth)

Villa "Windekind" Hattem

Otto Voorhoeve met zoon Bert

Ds. van Deelen brengt vader Coenraad onder bij Pieter en Swaantje Broeders aan de Kerkenkamp H 227 in Vaassen, waar ook de vijfjarige Joodse Rosette (Roty) (Heertje-)Salomons opgenomen is. Pieter en Swaantje vertellen hun 12-jarige dochter Anneke (later: Anneke Brak-Broeders) dat ze niemand mag vertellen over haar

“zusje” en “oom”, ook niet als geheimpje aan een vriendinnetje. Als ze dat wel zou doen, zouden haar ouders worden doodgeschoten.

De 9-jarige overbuurjongen Jan Duinstee ziet Roty altijd achter een hekje staan en soms speelde zijn zusje Annie met haar.

Coenraad schrijft in zijn brieven dat hij heeft gehoord dat er rondom Arnhem hevig wordt gevochten en dat ze daar zonder gas en elektriciteit zitten.

Pieter en Swaantje Broeders

Anneke Broeders(l) Roty Salomons(r)

Bertha kan net als haar zoon terecht bij de familie Van Beek. Zij verblijft daar als een vriendin van de familie Van Beek. Dit kan zonder problemen, omdat zij er niet Joods uitziert en een valse identiteitskaart heeft. In september 1944 voorkomt Barend van Beek dat de Duitsers zijn school bezetten, door te liegen dat er een geval van difterie op de school is. In november wordt de school echter toch bezet door de Hollandse SS en Barend wordt naar Zwolle gestuurd om daar te spitten. Ook moet de familie Van Beek twee kamers in huis afstaan aan een SS-officier. Een penibele situatie, gezien de Joodse onderduikers onder hetzelfde dak. Bijna ieder huis had in die tijd een vorm van inkwartiering.

De onderduik van Freddy Coster

In 1942 duikt de 17-jarige Freddy eerst onder op de zolderkamer van de buurman. Haar oom Léon regelt daarna een onderduikplaats in een Belgisch nonnenklooster voor haar. Ze reist met vijf jurken over elkaar en een hoofddoek over haar donkere haren via Den Haag naar het klooster in Oudergem (Brussel). Freddy krijgt daar een opleiding als kinderverzorgster. Ze schrijft veel brieven naar haar verloofde Raph. Ze schrijft over hoe ze naar hem verlangt en dat ze niet kan wachten tot ze hem weer kan zien. Wat ze niet weet is dat Raph niet meer in leven is. De Duitsers hebben hem gearresteerd en gedeporteerd naar het vernietigingskamp Sobibor.

Op haar verjaardag, 22 juni 1944 ontvangt ze van oom Léon een cadeau. Ze stuurt hem een kaart om hem hiervoor te bedanken. Als de Duitsers eind juni 1944 oom Léon en zijn gezin oppakken en wegvoeren, vinden ze ook de kaart en gaan naar haar op zoek op het vermelde adres.

Na de bevrijding

Als op 17 april 1945 Vaassen bevrijd wordt, betreft de familie Coster het huis “Terra Novo” aan de Gortelseweg G322 in Vaassen. Rabbijn Isaac Klein zorgt ervoor dat Freddy Coster met militair vervoer vanuit België naar Vaassen wordt gebracht.

Als hij aanbelt en Freddy’s moeder open doet, vraagt hij “Heeft u een dochter in België en wilt u haar zien?” Op het antwoord “ja!” zegt hij: “Hier is ze dan”.

In de zomer van 1945 verlaat de familie Coster Vaassen. Voor vertrek geven ze een afscheidsdiner. Drie menukaarten met daarop de handtekeningen van de heer en mevrouw Broeders, dominee Van Deelen en zijn vrouwen van de familie Coster, zijn de stille getuigen daarvan.

Freddy Coster bij aankomst in Vaassen

Freddy Brandeis-Coster

22 juni 1925 - 1 maart 2013

Fam. de Maar, Gortelsweg 41(G322)

Jan en Annetje de Maar slaagden erin om niet alleen **Alfred Oppenheim**, maar ook zijn vrouw, twee kinderen, zijn ouders en zijn schoonouders onderdak te bieden.

Soms werd een van hen om veiligheidsredenen naar een ander adres verplaatst, maar ze keerden altijd terug. Alfreds vader had een hartkwaal en Annetje verzorgde hem tot hij in december 1943 overleed. Ze begroef hem 's nachts in de tuin. Na de bevrijding werd hij herbegraven op de Joodse begraafplaats in Apeldoorn.

Gortelseweg 41(G322)

Graf Selmar Oppenheimer

Han Hollander

Han Hollander was een bekende radioverslaggever. Hij zat ook samen met zijn vrouw Leentje enkele maanden bij de fam.de Maar ondergedoken. Hij gaf zich vrijwillig bij de Duitsers aan nadat zijn dochter Froukje Waterman-Hollander gearresteerd werd.

Onderstaand het verhaal van Han Hollander.

Hartog Hollander was een van de tien kinderen van Simon Hollander en Frouwke Hoogstraal. Hij werd op 5 oktober 1886 geboren en groeide op aan de Walstraat 123 in Deventer. Zijn vader was een welbespraakt marktkoopman en zijn oom Jacob met de vlotte babbel hield als kwakzalver een kraam.

The Duke bij Go Ahead

Hoewel het gezin het niet breed had, stuurde vader Simon zijn twee oudste zoons Karel en Hartog naar de HBS. Samen met een jeugdvriend richtten de twee broers in december 1902 een voetbalclub op waarvoor Hartog de naam Go Ahead bedacht. Zelf kreeg Hartog, die midvoor speelde, al gauw de bijnaam "The Duke": Engels voor hertog wat een speelse verwijzing naar zijn voornaam was.

Vlak voor zijn achttiende verjaardag ging hij als aspirant-klerk in de leer bij de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij. Vanaf 1907 vervulde hij zijn dienstplicht bij een telegraafcompagnie van de genie. Op de kazerne in Utrecht vermaakte Hartog zijn kameraden door zittend op een brits levendig verslag te doen van voetbalwedstrijden die hij had gezien of zelf had gespeeld. Eén van zijn toehoorders was Willem Vogt, die later als directeur van de AVRO-radio de faam van Hartog Hollander zou maken en breken.

Na zijn diensttijd keerde Hartog terug bij zijn oude werkgever en trouwde op 24 juli 1912 met de Amsterdamse Leentje Smeer (6 oktober 1886). Het echtpaar woonde eerst in de Linnaeusstraat en later aan de Amstelkade 118. In 1915 werd hun enige dochter Froukje Esther geboren.

In zijn vrije tijd schreef Hartog, soms onder zijn voetbalbijnaam "Duke", artikelen voor *Het Sportblad*: zijn ware enthousiasme gold de sport en niet het boekhouden. In 1921 verliet hij de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij om zich volledig aan de sportjournalistiek te wijden. Hij werd plaatsvervangend chef van de sportredactie van dagblad *De Telegraaf*, wat hij tot in de bezetting zou blijven. Landelijke bekendheid verwierf Hartog Hollander echter terwijl hij vanachter een microfoon verslag deed van voetbalwedstrijden.

"Daar gaat mijn horloge"

Twintig jaar na hun eerste kennismaking kreeg Hartog van zijn oude dienstmaat Willem Vogt het verzoek om als radioverslaggever voor de pas opgerichte AVRO te komen werken. Volgens echtgenote Leentje reageerde Hartog nogal laconiek op deze onverwachte vraag: "Mijn man zei: ja, dat wil ik wel eens proberen". Een antwoord waardoor Hartog Hollander prompt tot radiopionier zou uitgroeien.

Hoewel het publiek er niets van zou merken, legde zijn toezegging ook een grote druk op zijn gezinsleven. In de maanden voorafgaand aan die historische radio-uitzending sloeg bij Hartog de vertwijfeling regelmatig toe: "De grootste moeilijkheden heb ik toen gehad, ik was geen mens meer voor m'n gezin. Ik grauwde en ik snauwde maar en ik sprong door alles uit mijn vel. Het is de ellendigste tijd van m'n leven geweest".

Zondagmiddag 11 maart 1928 was voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis een voetbalwedstrijd rechtstreeks te beluisteren via de radio. De interland Nederland-België werd gespeeld in het Nederlandsch Sportpark, tegenover het nog aanbouw zijnde Olympisch Stadion. Vanuit een houten hokje op het dak deed Hartog zijn verslag. Om daar te komen moest hij eerst door het huis van opzichter Veen, tot grote ergernis van de vrouw des huizes. Het was namelijk een gure dag en de kou verspreidde zich door de hele kamer.

Ook commentator Hartog Hollander had zo zijn ongemakken. Collega-sportverslaggever Max Adriani Engels herinnerde zich: "Die duiventil was zo nauw dat ze zich nauwelijks konden verroeren en dat Hollander, toen hij zich eenmaal voorover boog om het spel goed te volgen door de opening van dertig centimeter (zonder glas) aan de voorkant, zijn horloge van de richel tuimelde. 'Hemel, daar gaat mijn horloge', riep hij geschrokken uit en de radioluisteraars hoorden het uurwerk met een tik naar beneden vallen. De volgende dag kreeg hij twee briefjes van horlogemakers, die het gratis voor hem wilden repareren."

Ondanks deze tegenslagen bleek dat de luisteraars aan hun toestel gekluisterd waren door het commentaar van Hartog Hollander. Tekstschrijver Pieter Goemans componeerde een lied over het succes van 's lands eerste voetbalcommentator. Hartog zelf zong het in op een 78-toeren plaat:

"Ze kruipen met z'n allen bijna in de radio
Zo'n zondagmiddag, voor een interland

't Is plotseling gedaan met crisis, politiek en zo
De voetbaltoon beheerst nu 't verstand"

Hartog wordt Han

Niet alleen de aanstekelijke wijze waarop hij de wedstrijden naar de huiskamers bracht maakte zijn commentaren zo uniek. Hartog Hollander was ook de eerste radioverslaggever die bijzonderheden van sporters bijhield. Indertijd bestonden nog geen rugnummers zodat het nogal moeilijk was om de spelers te herkennen. Daarom legde Hollander een archief aan van belangrijke spelers waarin hij hun lengte en andere belangrijke lichamelijke kenmerken vastlegde.

In deze beginjaren vol succes veranderde Hartog zijn naam in het minder Joods klinkende Han. Met zijn boeiende stem maakte hij van zijn sportverslagen een waar hoorspel. Vermaard raakte het "krankzinnig kwartiertje" waarin hij het liet lijken alsof Nederlandse voetballers alles lukte en de tegenstander overklasten.

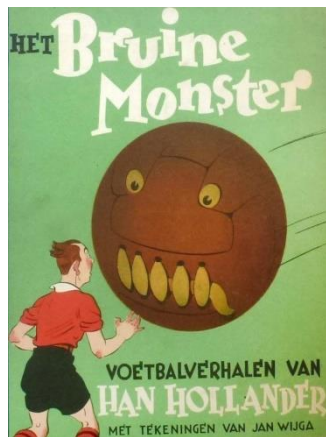
Voormalig Ajax-voetballer Kick Geudeker zat tijdens een wedstrijd eens naast Han Hollander en ontdekte dat diens radioverslag niet geheel waarheidsgetrouw was: "Ik moet eerlijk zeggen dat mijn oren klapperden. Hij vertelde helemaal niet wat er aan de hand was, hij werkte naar hoogtepunten toe die er helemaal niet waren!". Bas Paauwe, speler van Feyenoord en het Nederlands elftal, herinnerde zich in 1970: "Die Han Hollander kon voor de oorlog in z'n verslag van elke wedstrijd iets geweldigs maken. Tsjongejonge, wat een wedstrijd, zeiden dan de mensen als je weer thuiskwam. Het was dan helemaal niet zo'n geweldige wedstrijd geweest, maar zij hadden allemaal Han Hollander gehoord, die sleepte de mensen geweldig mee".

Sportpraatjes, grammofoonopnames en plaatjesalbums

Naast radiocommentaar verzorgde Han Hollander ook voorbeschouwingen van interlandwedstrijden voor Radiobode, het programmablade van de AVRO. Vanaf 1930 droeg hij wekelijks zijn "Sportpraatje" voor bij de AVRO, waarin hij vele andere sporten de revue liet passeren. Op het hoogtepunt van zijn roem nam Han Hollander ook nog een aantal grammofoonplaten op. Waaronder het zwemlied, een ode aan zwemheldinnen als Rie Mastenbroek en Will den Ouden:

"Het hele volk heeft diep respect voor hare sterke armen
De zwemkampioene zelf is door die opspraak niet gegriefd
We roemen, naast haar krachten, evenzeer haar charme
Wanneer ze, als een zeemeermin, de koele golven klieft

Ons landje is een waterland, het lokt de mens tot zwemmen
We voelen ons in badkostuum haast allemaal gelijk
In 't heerlijk frisse water kan geen crisis ons beklemmen
We zetten voor een poosje alle zorgen aan de dijk"

Vanaf medio jaren dertig werkte Han Hollander mee aan diverse populaire boeken. Nadat het KLM-vliegtuig "De Uiver" in 1934 de prestigieuze Londen-Melbourne race had gewonnen, maakte hij samen met vliegenier A. Viruly een herdenkingsalbum onder de naam "Het Uiver Album". In 1937 en 1938 verbond Han Hollander zijn naam aan twee plaatjesalbums van Smith koffiebranderij en theehandel uit Groningen. Voor de albums "Voetbalglorie" en "Hun grootste sportdag" schreef hij de teksten. Het eerste behandelt alle officiële interlands van het Nederlands elftal tussen 1905 en 1937. Het tweede bevat interviews die hij in de zomer van 1938 hield met twaalf sporters die in hun discipline kampioen waren. In deze periode schreef hij ook voetbalverhalen voor de jeugd in het boekje "Het bruine monster", dat werd uitgebracht door Kaiser Koek en Beschuitfabrieken. Daarnaast trad hij op in een reclamefilmje voor het sigarettenmerk Chief Whip.

Hitlers oorkonde

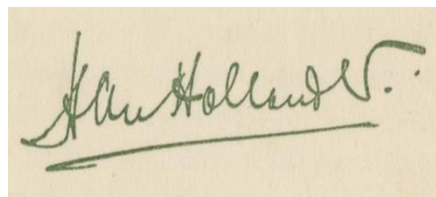
In 1936 reisde Hollander af naar Berlijn om verslag te doen van de Olympische Spelen. Hij interviewde onder meer de Nederlandse hardloper Tinus Osendarp die als 'snelste blanke ter wereld' twee bronzen medailles in de wacht sleepte. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zou Osendarp lid worden van de NSB en Germaanse SS. Han Hollander kreeg vanwege zijn bijdrage aan het Olympisch spektakel een door Hitler persoonlijk ondertekende oorkonde thuisgestuurd. Hij was er zo trots op dat hij de oorkonde inlijstte.

Ter gelegenheid van zijn vijftigste radioverslag van een interland, op 21 mei 1938, werd Han Hollander in het Amsterdamse Amstelhotel feestelijk gehuldigd. AVRO-voorzitter G. de Clerq memoreerde als opmerkelijke anekdote dat tijdens reportages van Hollander de criminaliteit in Nederland afnam. Een politieagent uit Deventer had hem verteld: "wanneer meneer Hollander spreekt voor de microfoon, en wij hebben straatdienst, dan kunnen we net zo goed op het bureau blijven, want dan is er nooit iets te doen op straat. Men heeft geen tijd om in te breken, men heeft geen tijd voor moorden, men heeft geen tijd voor ruzie, iedereen houdt zich even koest!".

Westerbork: "tot over de enkels in de modder"

Het laatste sportpraatje van Han Hollander ging op 16 mei 1940 de ether in, een dag na de capitulatie van Nederland. Meteen al in die eerste bezettingsmaand ontsloeg de AVRO-directie Han Hollander met acht andere joodse medewerkers. Zelf zag hij geen gevaar in de steeds strenger wordende anti-Joodse maatregelen van de Duitse bezetter. Hij vertrouwde op zijn door Hitler ondertekende oorkonde en ging ervan uit dat zijn landelijke bekendheid hem zou vrijwaren van deportatie. Op aandringen van zijn vrienden dook hij uiteindelijk toch onder **in Vaassen aan de Gortelseweg 41, bij de familie van de Maar**.

Aan zijn moeder schreef hij op 7 september 1942 dat hij zich inmiddels bewust was van de gevaren: "We weten wel dat we zelf ook **iedere** dag opgeroepen of gehaald kunnen worden, maar daar hebben Leen en ik ons al bij voorbaat mee verzoend. Laat komen wat komt. Je kunt er immers toch niets tegen doen en tienduizenden zijn ons al voorgegaan". Het onheil kwam spoedig: enkele dagen later vernam hij dat zijn dochter Froukje opgepakt was. Of Han en zijn vrouw Leentje zichzelf aangaven of dat zij ook opgepakt werden, is niet bekend. Wel weten we dat het echtpaar op 16 september 1942 aankwam in Westerbork, waar Han aanvankelijk een baantje in het kampmagazijn kreeg en Leentje bij het kampziekenhuis werd ingedeeld.

Het jaar 1943 begon voor Han weinig voorspoedig. Vanaf nieuwjaarsdag lag hij met een zware verkoudheid en griep een paar dagen op bed. Begin januari schreef hij vanuit Westerbork aan zijn zus Roos dat hij en Leentje best een paar warme sokken en kousen konden gebruiken, "maar meer nog: een paar gummi-dameslaarzen of hoge overschoenen voor Leen (zelf heb ik gelukkig nog een paar waterlaarzen). Je gaat hier n.l. tot over de enkels in de modder". Ook vroeg hij om een nieuw kostuum want het zijne was "met iedere dag dragen nu zoo ongeveer versleten". Weemoedig sloot hij de brief af met de woorden: "Vergeet ons niet, zomin als jullie vergeten worden".

Heidelager: "vrij als een vogel in de lucht"

Een maand later leek er hoop te gloren voor Han en Leentje. Op 12 februari kreeg Han persoonlijk van kampcommandant Gemmeker te horen dat hij was aangewezen als administrateur van het Heidelager, waar het bewakingspersoneel was gelegerd. De eerste week liep Han 's morgens nog naar het Heidelager om 's avonds weer naar Westerbork terug te keren, een wandelingetje van zo'n twintig minuten. Maandag 22 februari verhuisden Han en Leentje van Westerbork naar het Heidelager. Leentje moest toezien op de werkzaamheden van schoonmaaksters en spoelsters. Ook moest ze soms bedienen in de kantine. Twee dagen later verzuchtte Han opgelucht dat zij "er dus geweldig op vooruit gegaan waren". In een brief van 24 februari schreef hij dat ze een "heel aardige" woonruimte hadden gekregen, een hoekkamer van drie bij drieënhalve meter, "keurig in de verf, met één ingebouwde en één staande kast, ramen aan 2 zijden, met licht en lucht, stroomend water, tweepersoons opklapbed, tafel, 4 stoelen en een lekker kacheltje". En met vier keer per

week vlees hadden zij "royaal voldoende en prima eten". Han en Leentje hadden ook nog een schriftelijke vergunning van de kampcommandant op zak waarmee ze vrij door kamp Westerbork mochten rondwandelen.

Journalist Philip Mechanicus die in Westerbork nauwgezet een dagboek bijhield, schreef over deze privileges: "Hij was daar zo vrij als een vogel in de lucht en genoot vele faciliteiten". Over Han's gedrag was Mechanicus minder te spreken: "Hollander liep jammer genoeg wel wat met de borst vooruit. Trots op zijn uitverkorenheid".

Wat Han en Leentje in die dagen niet konden weten was dat hun dochter Froukje op 28 februari 1943, dus vlak na hun verhuizing naar het Heidelberg, in Auschwitz om het leven was gebracht.

Sobibor: "we zullen jullie rotmoffen wel krijgen"

Het bevoorrechte bestaan van Han en Leentje duurde nog geen vijf maanden. Begin juli 1943 maakte Leentje een ondoordachte opmerking tegen een mede-kampbewoonster. Het incident kwam kampcommandant Gemmeker ter ore, die Han en Leentje direct als strafgevallenen in de kampgevangenis liet zetten. Bij de eerstvolgende gelegenheid, op 6 juli, gingen zij op transport naar Sobibor. Na drie dagen in de trein werden Han en Leentje Hollander met 2415 anderen direct bij aankomst om het leven gebracht.

Diezelfde noodlottige vrijdag 9 juli 1943 schreef Philip Mechanicus in zijn dagboek over het noodlottige voorval: "Een opzienbarend geval is het onverwachte transport, als s-geval van Han Hollander, de vermaarde radio-omroeper van de voetbalwedstrijden. Oorzaak: een onvoorzichtige uiting van zijn vrouw. Zo storten vrouwen mannen in het ongeluk. Hollander had het meest benijde baantje van het hele kamp [...]. Zijn vrouw had als snedige repliek de vrouw van een Duitse Jood toegebeten: 'Er komt nog wel een andere tijd. Wij zullen jullie Rotmoffen dan wel krijgen'. Zo denken hier vele andere Hollanders, maar ze zeggen het niet, althans niet waar Duitse Joden bij zijn [...]: aldus eindigt, als het te pas komt, de meest brillante carrière van een Jood hier".

Bron: sobiborinterviews.nl

Fam. Schermers, Dorpsstraat 71.

Dokter Schermers had in 1942 het 6 jarige Joodse jongetje Kees Kolthoff in huis.

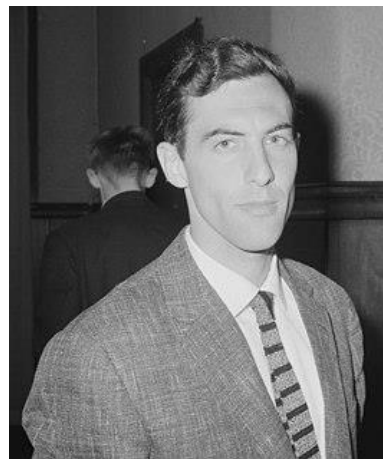
Kees Kolthoff zat tijdens de Tweede Wereldoorlog op diverse plaatsen ondergedoken en na de bevrijding werd hij weer met zijn beide ouders herenigd. Hij is in 1965 cum laude afgestudeerd in de psychologie aan de Universiteit van Amsterdam (UVA) en behoorde tot de oprichters van de Studentenvakbeweging (SVB). Vervolgens was hij bij de UVA hoofd van het Centrum voor Onderzoek Wetenschappelijk Onderwijs (COWO). Daarnaast werd hij in 1970 lid van de gemeenteraad van Amsterdam. Vanaf 1973 was Kolthoff acht jaar Tweede Kamerlid voor de PvdA waar hij zich bezighield met onderwijs en consumentenzaken. Later was hij lid van de Onderwijsbeleidsraad van de FNV en lid van de adviescommissie SWOKA (Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Consumentenzaken). In 2010 verscheen zijn boek *Veilige afstand: de geschiedenis van oorlogsherinneringen* (ISBN 90-5911-979-7).

Huis Dr. Schermers Dorpsstraat Vaassen

Fam. Schermers, geheel links Kees Kolthoff

Drs. Kees Kolthoff

Bron: Tekst Wikipedia, Foto's archief Frans Schumacher

Dominee van Deelen, Dorpsstraat Vaassen.

De hervormde predikant Ds. H.J.C. van Deelen uit Vaassen had een belangrijke rol in het onderbrengen op onderduikadressen van Joodse mensen in Vaassen.

Zelf had hij enige tijd het 8 jarige Joodse meisje Hanno Kolthoff in huis.

Ds. H.J.C. van Deelen

G.J.Lovink , Kastanjelaan G116 (Julianalaan) Vaassen

Op 19 juli 1907 wordt Gerhardus Johannes Lovink geboren in Enschede als zoon van politieagent en gemeenteveldwachter Jan Willem Lovink (Doetinchem 1881) en Grada Hendrika Everdina Boland (Dinxperlo 1878). Hij is de middelste van drie zoons. Jan Hendrik (1906) is de oudste en streng. Wilhelm Johan (1908) is de jongste en een rauwdouwer. Gerhard daarentegen is altijd wat rustiger en kalmer. Zijn broer Jan en hij worden politieagent, net als hun vader en oom. Willy gaat bij de marechaussee. Lovink trouwt op 19 oktober 1932 met Margaretha – Gré – Johanna van Oene (Deventer 1907). Zijn eerste standplaats als veldwachter is Gorinchem, waar het echtpaar twee zoons krijgt: Jan (1933) en Herman (1936). In de oorlog worden nog twee kinderen geboren, maar die overlijden heel snel. In de zomer van 1936 verhuist de familie naar Vaassen (gemeente Epe), waar Lovinks oom Frederik Bernard ook veldwachter was. De twee politiehonden – een bouvier en een herdershond – wonen bij het gezin achterin de tuin.

Gerhard Lovink

De oorlog

In de oorlog is Lovink als opperwachtmeester het hoofd van de politie in Vaassen, bestaand uit drie agenten. Thuis heeft hij een telefoon, die ook van pas komt bij zijn verzetswerk, net als zijn dienstpistool dat Lovink tegen de regels in altijd bij zich draagt. Want Gerhard is agent onder de Duitse bezetter, maar helpt tegelijkertijd onderduikers met schuilplekken, eten, bonkaarten en valse legitimatiebewijzen. Het Joodse gezin Spanier uit Deventer duikt een half jaar bij het gezin Lovink onder en zo zijn er in de oorlogsjaren meer. Zoons Jan en Herman fietsen met tassen vol eten naar onderduikadressen in de omgeving van Vaassen, zoals Gortel en Niersen. Verzetsstrijders laat Lovink uit de cel ontsnappen en hij regelt wapens voor de ondergrondse, die – net als voedsel – bij hem thuis worden opgeslagen. Hij werkt samen met een knokploeg uit Apeldoorn en doet mee aan sabotageacties. In augustus 1943 wordt Lovinks standplaats Zaltbommel en twee maanden later promoveert hij tot rechercheur 1e klas in Arnhem, waar het gezin begin oktober naartoe verhuist. Als eten – aardappels, vlees, meel, melk – steeds schaarser wordt gaat Lovink met andere verzetsstrijders boeren overvallen, die weinig of geen eten afstaan voor onderduikers en andere hongerige mensen. Zwarthandelaars zijn zeker de klos. Deze groep krijgt als bijnaam ‘de bende van Lovink’ en doet zich vaak voor als Landwachters. De Nieuwe Apeldoornsche Courant spreekt op 28 maart 1945 van een “Veluwe roversbende.” Knokploeg-lid en fruitkweker Leo Boks Scholten uit de omgeving van Olst sluit zich bij hen aan. Hij is ondergedoken in Vaassen en heeft een vals persoonsbewijs met de naam Leo Sluiters.

Gerhard Lovink links op de foto

De buitenwereld weet niks van Lovinks verzetswerk. Sommigen denken zelfs dat het gezin pro-Duits is, omdat er aan het einde van de oorlog onder dwang Duitsers bij hen thuis zijn ingekwartierd. De Sicherheitsdienst heeft Lovink eind oktober 1940 op straat een keer aangehouden en opgesloten in het huis van bewaring aan de Weteringschans in Amsterdam voor hulp aan een Engelandvaarder, maar half november wordt hij vrijgelaten: de verklaring dat hij ondoordacht te werk zou zijn gegaan pleit hem vrij. Op 10 februari 1945 om elf uur 's avonds worden Lovink en Boks Scholten in Vaassen gearresteerd, net als zo'n tien andere

bendeleden. Drie dagen later zal zijn vrouw bevallen van een doodgeboren kindje. De beschuldiging is diefstal en roof. Lovink en Leo worden gezien als hoofddaders. De mannen worden verhoord op het politiebureau in Epe en daarna volgt de Willem III-kazerne in Apeldoorn. De Kruisberg is hun eindstation en beiden worden op 2 maart gefusilleerd aan het Rademakersbroek. De plek is in de omgeving waar Lovinks broer Jan in de oorlog werkt en woont: Varsseveld, Sinderen en Dinxperlo. Net als Gerhard zit Jan – met zijn gezin – diep in het verzet in de regio. Hij zal zijn zoon Fred (Alfred Gerhard), die in 1947 wordt geboren, vernoemen naar zijn broer en een Engelse soldaat die hen bevrijdt. De oorlog blijft altijd een rol spelen in het gezin. Zo is kerstavond steevast zeer verdrietig. Van tijd tot tijd spreekt Jan in lovende woorden over zijn broer en gaan ze op bezoek bij Gerhards weduwe en haar zonen, die een armoedig bestaan lijden. Het gesprek aan tafel gaat vaak over voormalige verzetskameraden en het Rademakersbroek. Vooral het verhaal van het graan dat hoger groeide op de plek waar de mannen vielen maakt grote indruk op de kinderen.

Herdenkingsplaquette Gerard Lovink op de Nationale erebegraafplaats in Loenen

Bron: <https://de46vanhetrademakersbroek.nl/man/gerhardus-johannes-lovink/>

Fam. Beekhuis, Kastanjelaan G131 (Julianalaan 69)

De fam. Beekhuis verborg de **Joodse fam. Van Tijn uit Amsterdam**.

Dit was een zeer gevaarlijke onderneming gezien het feit dat de buurman een lid van de NSB was.

Gerrit Beekhuis was postbode in Vaassen.

Fam. Beekhuis

Huis fam. Beekhuis, Kastanjelaan G131

Fam. Stouten, Zwarteweg in Vaassen.

In de zomer van 1942, na het begin van de massale deportaties van Joden, besloten **H. Nabarro en zijn vrouw Terez (Rosenbaum)** onder te duiken. Hun vriend bracht dit echtpaar uit Den Haag in contact met Bernadine de Maal, die in Leiden een studenteninternaat runde. Terez, die op dat moment acht maanden zwanger was, werd vervolgens van het pension naar het St. Johannes de Deo-ziekenhuis verplaatst, waar ze op **1 september 1942 beviel van een dochtertje, Judith**. Het pension was geen geschikte plek om een moeder en kind te verbergen, dus nam Bernadine contact op met de familie Stouten in het Vaassen. Harry en Anna Stouten stelden voor dat ze niet alleen de baby, maar ook haar moeder zouden verbergen. De Stoutens, die hun huis deelden met hun drie volwassen zonen, stelden Judith voor aan burens en vrienden als de baby van hun dochter. Terez moest echter te allen tijde binnen blijven. Niemand mocht weten van haar aanwezigheid daar. Na een jaar begonnen de Duitsers huis-aan-huiszoekingen uit te voeren, waarbij ze met name controleerden op mannen die zich in Duitsland moesten melden voor dwangarbeid. De Stouten-zonen besloten het huis uit te gaan om de kans op een huiszoeking te verkleinen. Voor extra veiligheid besloten Harry en Anna Terez terug te brengen naar Bernadine, waar haar man ondergedoken zat. Baby Judith bleef tot het einde van de oorlog bij Harry en Anna Stouten. Op aandringen van de Nabarro's accepteerden de Stoutens een minimaal bedrag voor de kosten van levensonderhoud van hun gasten. Harry en Anna geloofden dat het hun plicht was om mensen in nood te helpen die op de vlucht waren voor hun leven. De Nabarro's bleven in nauw contact met de Stoutens, zelfs nadat ze naar Israël waren geëmigreerd.

Op 3 december 1981 erkende Yad Vashem Harry Stouten en zijn vrouw Anna Stouten als "Rechtvaardigen onder de Volkeren". Stouten Anna (? - 1979) Stouten Harry (1899 - ?)

Fam. Huizinga, Vaassen

S.P.Huizinga was voorzitter van de SDAP en lid van de VARA in Vaassen.

Hij was tekenaar-constructeur bij ijzergieterij de Vulcanus in Vaassen en had **twee Joodse onderduikers** in huis. Bij de April/mei staking in 1934 werd hij gezocht door de Duitsers. Hij moest hals over kop de onderduikers onderbrengen op een ander adres en zelf onderduiken.

Willem Coenen & Katharina Haverkamp

Kort na de bezetting van Nederland in mei 1940 werden Willem en Katharina Coenen betrokken bij verzetsactiviteiten. Het was een jong stel dat nog geen kinderen had. Aanvankelijk waren ze actief in de omgeving van Emst. Na de maatregelen om Joden te isoleren uit het maatschappelijk leven, breidden de Coenens hun activiteiten uit naar Amsterdam, waar het grootste deel van de Nederlandse Joodse bevolking woonde. Ze begonnen voedsel uit hun landelijke gebied uit te delen aan behoeftige Joden in het centrum van de stad, en met de voortdurende razzia's in de stad werden ze zich acuut bewust van de gevaren voor de Joden. Ze besloten hun hulp uit te breiden en Joden terug te brengen naar hun eigen huis in Emst om onderduikadressen voor hen te vinden. Op een dag in het voorjaar van 1943 nam Katharina **de familie Horn** terug, die in haar eigen huis was geweest en op een tijdelijk adres verbleef waar Katharina met eten kwam. Het ging in totaal om zeven mensen: **de ouders, Moszek (geb. 1903) en Elizabeth (geb. 1904), en hun kinderen, Herman (b. 1928), Selma (b. 1932), Leo (b. 1934), Jacques (b. 1936) and Betty (b. 1941)**. Katharina moest het

daarom voorzichtig aanpakken en ze in kleinere groepen laten verplaatsen. De Coenens creëerden leefruimte voor iedereen op zolder en slaagden erin om ze daar een heel jaar lang te houden en te voeden. In die periode fungeerde Katharina, die vloeiend Duits sprak, vaak als tussenpersoon met Duitse soldaten die in het dorp waren gestationeerd en had zo een zekere mate van vertrouwen met hen gecreëerd. Begin 1944 werden de geruchten echter zo hevig dat de Coenens Joden ondergedoken hadden, dat zowel de familie Horn als Katharina zelf met haar pasgeboren baby het huis verlieten. Voor twee van de Horns werd een nieuw onderduikadres gevonden, maar de anderen sloten zich aan bij een groep Joden die zich in een nabijgelegen bos schuilhielden. De Duitse autoriteiten wisten dat Joden zich in het gebied schuilhielden en voerden regelmatig zoekacties uit in het bos. Tijdens zo'n sweep werd Moszek Horn ontdekt. Hij werd vervolgens gedeporteerd en kwam om vlak voor het einde van de oorlog in mei 1945. De moeder, Elizabeth Horn, en de kinderen overleefden het allemaal. Ze keerden terug naar Amsterdam en bleven daarna in nauw contact met de Coenens. Op 22 juni 2008 erkende Yad Vashem Willem J.H. Coenen en Katharina Coenen-Haverkamp als Rechtvaardige onder de Volkeren. Coenen Katharina (1914 - ?) Coenen Willem (1910 - 1996)

Opmerking:

Moszek Horn kwam om bij de beschieting op 3 mei 1945 van de "Cap Arcona", een passagiersschip, in de Lübeckerbocht bij een beschieting van Engelse vliegtuigen.